

ریاست جمهوری اسلامی ایران
سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان
معاونت آمار و اطلاعات

بررسی صنعت ابریشم در گیلان طی سال‌های ۹۷-۱۳۸۰

تهیه کنندگان:

امیر لولوئی - سعید خانزاده محتشمی

آبان ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۱	تاریخچه
۲	تحلیل یافته‌ها
۶	مزایای صنعت نوغانداری
۶	چالش‌های موجود در صنعت ابریشم کشور و استان
۷	نتیجه‌گیری

۱- مقدمه

کشاورزی بخش عمده‌ای از اشتغال استان گیلان را به خود اختصاص داده است. گیلان در برخی از محصولات کشاورزی سهم ویژه‌ای از تولیدات کشور از جمله برنج، چای، فندق و... را به خود اختصاص داده است.

این گزارش صنعت ابریشم مورد بررسی قرار داده است و در مورد مشکلات آن و ارائه راهکارهایی برای بهبود این صنعت به بحث و بررسی می‌پردازد. با توجه به مشکل اشتغال به نظر می‌رسد بتوان با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و حمایت دولت ضمن احیا و گسترش صنعت ابریشم و نوغان‌داری به میزان قابل توجهی به اشتغال‌زایی و افزایش درآمد خانوارها در استان، کمک نمود.

۲- تاریخچه

درواقع به لحاظ اقتصادی و فرهنگی، کرم ابریشم رنسانس هنر و صنعت آسیا را پایه‌گذاری کرد. در ایران، کرم ابریشم از آن‌چنان اهمیتی برخوردار بود که جمشید (پادشاه هخامنشی ۵۵۰-۳۳۰ ق. م) رواج و توسعه پرورش کرم ابریشم در ایران را بخشی از اقدامات مهم خویش می‌شمرد. گرچه صدور ابریشم به ایران از زمان اشکانیان (۲۲۲-۲۴۸ ق. م) آغاز شد، ولی در دوره ساسانیان (۲۲۶ - ۶۵۰ م) این کالا به مقدار قابل توجهی از چین وارد می‌شد و به مرور در کشور ایران نیز پرورش کرم ابریشم و صنعت ابریشم نیز رواج یافت.

پرورش کرم ابریشم که به‌عنوان فعالیت نوغان‌داری در ایران نام گرفت؛ با پیشینه ۴۵۰۰ ساله در جهان، از دیرباز در کشور ما رواج داشته است. به‌طوری‌که ایران همواره از تأثیر این صنعت بر تعاملات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... بهره‌جسته است.

پس از آن‌که ابریشم چین در دوره اشکانیان (۲۲۲-۲۴۸ ق. م) به گیلان رسید؛ بافندگان هنرمند گیلان بامهارت و تبحر و تجربه طولانی که در بافتن پارچه‌های پشمی و نخی داشتند به تولید دست‌بافت‌های ابریشمی پرداختند. از آن زمان تاکنون، بافت انواع پارچه‌ها و منسوجات ابریشمی در نقاط مختلف گیلان، به‌ویژه منطقه قاسم‌آباد و روستاهای دیگر رودسر ادامه دارد. به‌طوری‌که در منطقه قاسم‌آباد رودسر از ابریشم طبیعی و پنبه نوعی پارچه بافته می‌شود که به «چادرشب» معروف است.

نوغان‌داری در ایران، تاریخ پرفرازونشیبی را پیموده که دوره فراز آن عهد صفویه و دوره فرود آن، عهد قاجاریه بوده است. ابریشم انواع مختلف داشت که قیمت آن‌ها متفاوت بود. ویلم فلور مورخ هلندی (معاصر) با تکیه بر منابع و سفرنامه‌های دوره‌ی صفویه پنج گونه ابریشم را نام می‌برد:

۱- ابریشم درجه‌ی یک که به ابریشم میلانی (نوع فوق‌العاده‌ی گیلان) شهرت داشت و با ارزش‌ترین نوع ابریشم به شمار می‌آمد.

۲- **ابریشم لاجی** که مورد علاقه‌ی بازرگانان بود و بهترین نوع آن در رشت به عمل می‌آمد. گویا این ابریشم نام خود را از لاهیجان گرفته باشد و به ابریشم خرواری شهرت داشت و اروپایی‌ها آن را لاکمی یا لی‌زی می‌خواندند.

۳- **ابریشم شیروانی**، این نوع ابریشم کیفیت ابریشم لاجی را نداشت.

۴- **ابریشم لاس** این نوع کم‌ارزش‌ترین نوع ابریشم بود و در مازندران تولید می‌شد.

اوج تولید ابریشم در ایران به ۴۰۰ سال قبل و عهد صفویه بازمی‌گردد که در آن زمان، تولید ابریشم خام کشور به سه هزار تن در سال می‌رسید؛ فرانسه نیز زمانی از تولیدکنندگان عمده ابریشم جهان بود ولی پس از شیوع بیماری واگیردار «پبرین» در سال ۱۸۵۰، خسارات فراوانی به این صنعت وارد شد این بیماری چنان دامنه وسیعی پیدا کرد که ناپلئون سوم، لویی پاستور را مأمور مطالعه روی این بیماری و پیدا کردن راه‌های مبارزه با آن نمود اما با بروز بیماری پبرین این میزان تولید کاهش یافت که این آفت تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ به همان صورت باقی ماند.

۳- تحلیل یافته‌ها

بر اساس آمارهای منتشرشده، در دوره صفویه، گیلان از لحاظ کیفیت ابریشم حائز مقام اول اوده است. طبق آمارهای تاریخ شمال ایران در آن دوران می‌توانست سالانه ۱۲۰۰ تن ابریشم تولید کند، گرچه در دوره صفویه، مناطق گرجستان، ارمنستان، ترکمنستان و افغانستان که از مراکز پرورش کرم ابریشم بودند، بخشی از خاک ایران را تشکیل می‌دادند، اما اکنون از خاک ایران جدا شده‌اند.

از سوی دیگر، بر اساس آمارهای منتشره از سوی شرکت سهامی ابریشم ایران، از سال ۱۳۸۰، تعداد خانوارهای نوغان‌دار کشور از حدود ۶۶ هزار خانوار به ۱۷ هزار خانوار در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است، همچنین طی همین سال‌ها تعداد خانوارهای نوغان‌دار در استان گیلان از حدود ۴۷ هزار خانوار به ۷ هزار خانوار در سال ۱۳۹۷ کاهش یافته است. به عبارتی در سال ۱۳۸۰ حدود ۷۰ درصد خانوارهای نوغان‌دار کشور در استان گیلان بوده‌اند و این سهم در سال ۱۳۹۷ به حدود ۴۲ درصد کاهش پیدا کرده است و سهم میزان تولید پيله استان گیلان از کشور از حدود ۶۸ درصد در سال ۱۳۸۰ به حدود ۴۱ درصد در سال ۱۳۹۷ روند نزولی طی کرده است.

همچنین بررسی آمارهای جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که طی سال‌های مورد بررسی میزان عملکرد تولید نسبت به هر جعبه تخم نوغان افزایش پیدا کرده و این میزان در کشور و گیلان به ترتیب از ۲۷ و ۲۸ واحد به ۳۸/۱ و ۳۶/۷ واحد افزایش پیدا کرده است.

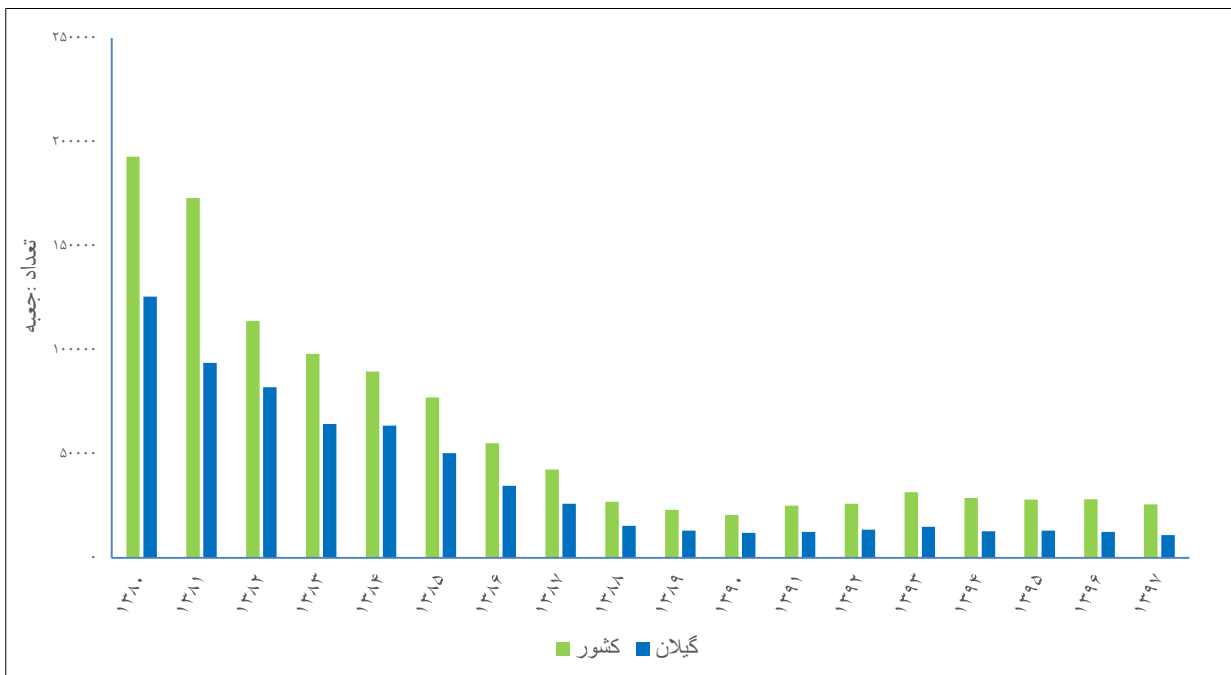
از سوی دیگر شاهد کاهش حجم تولید پيله توسط هر خانوار در این دوره بوده‌ایم به نحوی که پيله تولید شده هر خانوار نوغان‌دار در کشور و گیلان به ترتیب از ۷۸/۷ و ۷۵/۶ کیلوگرم در سال ۱۳۸۰ به حدود ۵۶/۴ و ۵۵/۴ کیلوگرم در سال ۱۳۹۷ تقلیل پیدا کرده است.

جدول ۱- تعداد تخم نوغان به فروش رفته، ارزش تولید پيله و عملکرد تولید پيله و جعبه نوغان (جعبه-تن-ریال-کیلوگرم)

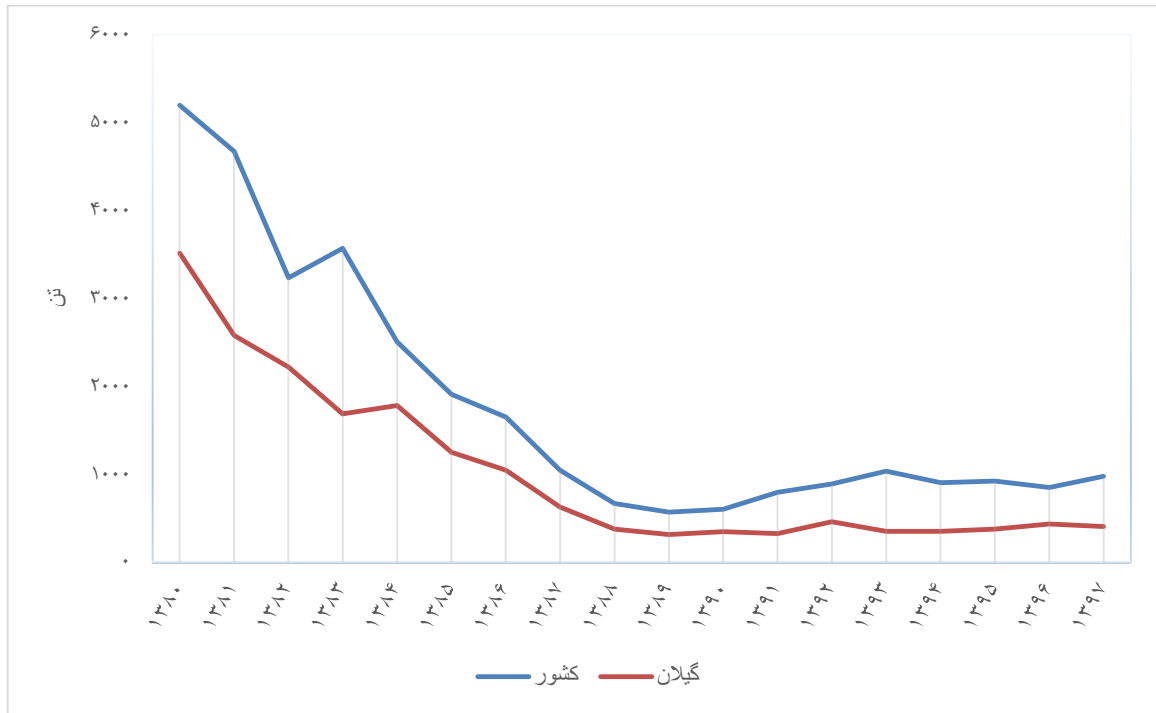
عملکرد تولید هر جعبه تخم نوغان	میانگین ارزش هر کیلوگرم پيله تر فروش رفته سر فصل نوغانداری		میزان تولید پيله		سهم استان گیلان از کل کشور	تعداد تخم نوغان فروش رفته		سال
	گیلان	کشور	گیلان	کشور		گیلان	کشور	
۲۸/۰	۲۷/۰	۲۴۵۰۰	۳۵۱۷	۵۲۰۰	۶۵/۱	۱۲۵۶۱۵	۱۹۲۸۱۱	۱۳۸۰
۲۷/۵	۲۷/۰	۱۵۰۰۰	۲۵۸۰	۴۶۷۳	۵۴/۲	۹۳۷۶۴	۱۷۳۰۹۴	۱۳۸۱
۲۷/۰	۲۸/۴	۱۸۰۰۰	۲۲۱۸	۳۲۳۵	۷۲/۱	۸۲۱۳۷	۱۱۳۹۳۸	۱۳۸۲
۲۶/۲	۳۶/۴	۲۶۰۰۰	۱۶۸۷	۳۵۶۹	۶۵/۷	۶۴۴۰۵	۹۸۰۵۰	۱۳۸۳
۲۸/۱	۲۸/۰	۲۷۰۰۰	۱۷۸۴	۲۵۰۷	۷۱/۰	۶۳۵۹۷	۸۹۵۵۰	۱۳۸۴
۲۴/۹	۲۴/۸	۳۰۰۰۰	۱۲۵۲	۱۹۱۱	۶۵/۲	۵۰۳۶۰	۷۷۱۹۵	۱۳۸۵
۳۰/۲	۳۰/۰	۳۵۰۰۰	۱۰۴۷	۱۶۵۳	۶۲/۷	۳۴۶۱۳	۵۵۱۸۰	۱۳۸۶
۲۴/۲	۲۴/۶	۳۶۵۰۰	۶۲۹	۱۰۴۶	۶۱/۲	۲۶۰۳۲	۴۲۵۱۸	۱۳۸۷
۲۴/۲	۲۴/۷	۲۴۵۰۰	۳۷۵	۶۶۹	۵۷/۳	۱۵۵۰۶	۲۷۰۴۴	۱۳۸۸
۲۴/۰	۲۴/۵	۴۵۰۰۰	۳۱۶	۵۶۹	۵۶/۸	۱۳۱۷۱	۲۳۱۹۱	۱۳۸۹
۲۸/۹	۲۹/۲	۷۴۵۰۰	۳۴۸	۶۰۲	۵۸/۳	۱۲۰۲۷	۲۰۶۲۳	۱۳۹۰
۲۶/۱	۳۱/۸	۸۷۵۰۰	۳۲۵	۷۹۷	۴۹/۶	۱۲۴۴۵	۲۵۰۷۱	۱۳۹۱
۳۴/۰	۳۴/۱	۲۵۰۰۰۰	۴۶۲	۸۹۰	۵۲/۱	۱۳۶۰۱	۲۶۱۱۳	۱۳۹۲
۲۳/۴	۳۲/۷	۲۰۰۰۰۰	۳۵۲	۱۰۳۵	۴۷/۵	۱۵۰۱۱	۳۱۶۱۵	۱۳۹۳
۲۷/۶	۳۱/۴	۲۰۳۰۰۰	۳۵۲	۹۰۴	۴۴/۳	۱۲۷۵۰	۲۸۷۷۱	۱۳۹۴
۲۸/۷	۳۲/۹	۲۱۵۰۰۰	۳۷۶	۹۲۳	۴۶/۸	۱۳۱۰۷	۲۸۰۲۴	۱۳۹۵
۳۴/۸	۳۰/۲	۲۵۰۰۰۰	۴۳۶	۸۵۱	۴۴/۵	۱۲۵۳۲	۲۸۱۶۲	۱۳۹۶
۳۶/۷	۳۸/۱	۳۴۰۰۰۰	۴۰۵	۹۷۹	۴۲/۹	۱۱۰۴۵	۲۵۷۱۰	۱۳۹۷

مأخذ- شرکت سهامی ابریشم ایران
- مرکز توسعه نوغانداری ایران

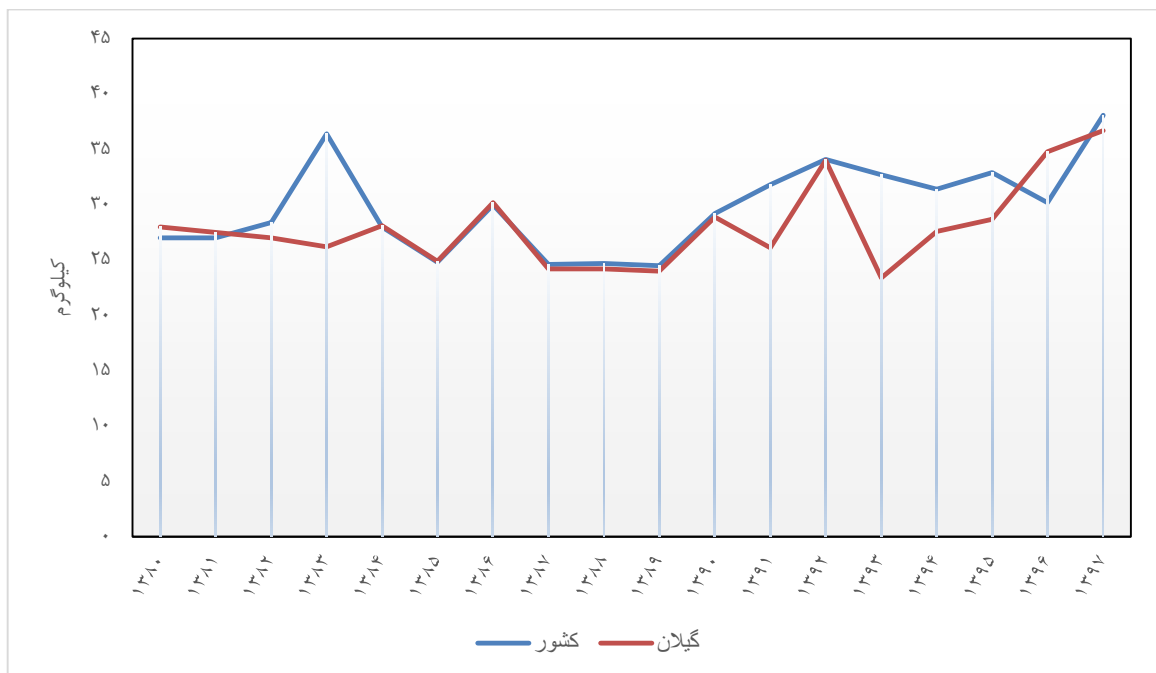
شکل ۱- تعداد تخم نوغان فروش رفته کشور و استان گیلان ۱۳۸۰-۱۳۹۷ (جعبه)

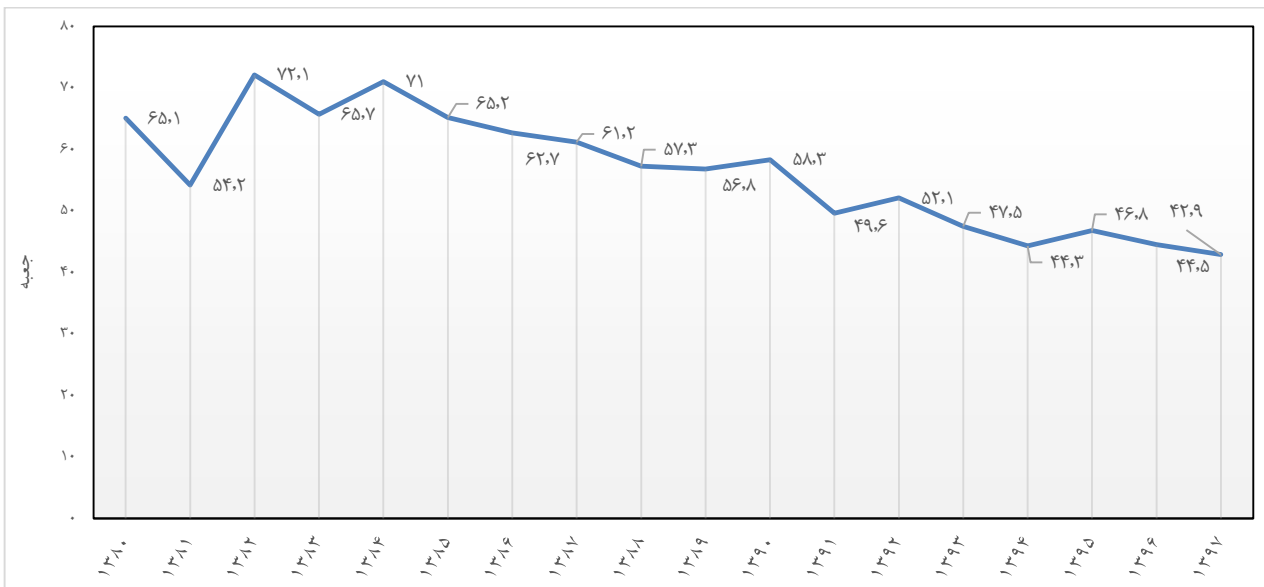
شکل ۲- میزان تولید پيله کشور و استان گیلان ۱۳۸۰-۱۳۹۷ (تن)

شکل ۳- میزان متوسط تولید کرم ابریشم کشور و استان گیلان ۱۳۸۰-۱۳۹۷ (کیلوگرم)

شکل ۴- سهم استان گیلان از تعداد تخم نوغان فروش رفته از کشور ۱۳۸۰-۱۳۹۷ (جعبه)

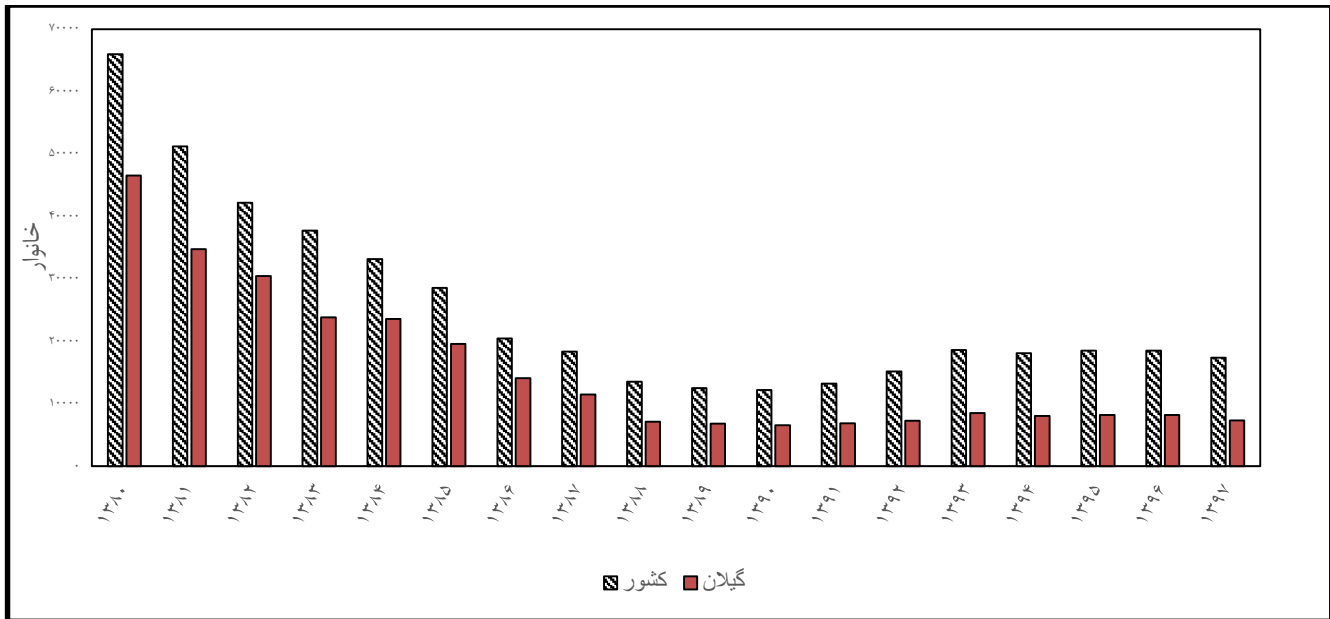

جدول ۲- تعداد خانوار نوغان‌دار و میزان پيله توليد شده توسط هر خانوار (تن - كيلوگرم)

سال	تعداد خانوار نوغان‌دار		درصد تغییرات		میزان تولید پيله		پيله توليدشده هر خانوار نوغان‌دار	
	گیلان	کشور	گیلان	کشور	گیلان	کشور	گیلان	کشور
۱۳۸۰	۴۶۵۲۳	۶۵۹۷۰	۳۵۱۷	۵۲۰۰	۷۵/۶	۷۸/۸
۱۳۸۱	۳۴۷۳۱	۵۱۱۹۲	-۲۵/۳	-۲۲/۴	۲۵۸۰	۴۶۷۳	۷۴/۳	۹۱/۳
۱۳۸۲	۳۰۴۲۷	۴۲۲۰۰	-۱۲/۴	-۱۷/۶	۲۲۱۸	۳۲۳۵	۷۲/۹	۷۶/۷
۱۳۸۳	۲۳۸۵۶	۳۷۷۱۰	-۲۱/۶	-۱۰/۶	۱۶۸۷	۳۵۶۹	۷۰/۷	۹۴/۶
۱۳۸۴	۲۳۵۵۴	۳۳۱۶۵	-۱/۳	-۱۲/۱	۱۷۸۴	۲۵۰۷	۷۵/۷	۷۵/۶
۱۳۸۵	۱۹۵۵۱	۲۸۵۳۵	-۱۷/۰	-۱۴/۰	۱۲۵۲	۱۹۱۱	۶۴/۰	۶۷/۰
۱۳۸۶	۱۴۱۱۴	۲۰۴۴۰	-۲۷/۸	-۲۸/۴	۱۰۴۷	۱۶۵۳	۷۴/۲	۸۰/۹
۱۳۸۷	۱۱۴۷۷	۱۸۳۲۷	-۱۸/۷	-۱۰/۳	۶۲۹	۱۰۴۶	۵۴/۸	۵۷/۱
۱۳۸۸	۷۱۰۰	۱۳۵۰۰	-۳۸/۱	-۲۶/۳	۳۷۵	۶۶۹	۵۲/۸	۴۹/۶
۱۳۸۹	۶۸۲۰	۱۲۵۰۰	-۳/۹	-۷/۴	۳۱۶	۵۶۹	۴۶/۳	۴۵/۵
۱۳۹۰	۶۵۴۰	۱۲۲۰۶	-۴/۱	-۲/۴	۳۴۸	۶۰۲	۵۳/۲	۴۹/۳
۱۳۹۱	۶۸۵۰	۱۳۲۰۰	۴/۷	۸/۱	۳۲۵	۷۹۷	۴۷/۴	۶۰/۴
۱۳۹۲	۷۲۶۱	۱۵۱۸۷	۶/۰	۱۵/۱	۴۶۲	۸۹۰	۶۳/۶	۵۸/۶
۱۳۹۳	۸۵۱۹	۱۸۶۰۸	۱۷/۳	۲۲/۵	۳۵۲	۱۰۳۵	۴۱/۳	۵۵/۶
۱۳۹۴	۸۰۵۷	۱۸۰۷۰	-۵/۴	-۲/۹	۳۵۲	۹۰۴	۴۳/۷	۵۰/۰
۱۳۹۵	۸۱۸۰	۱۸۴۷۵	۱/۵	۲/۲	۳۷۶	۹۲۳	۴۶/۰	۵۰/۰
۱۳۹۶	۸۱۸۰	۱۸۴۷۵	۰/۰	۰/۰	۴۳۶	۸۵۱	۵۳/۳	۴۶/۱
۱۳۹۷	۷۳۱۰	۱۷۳۶۳	-۱۰/۶	-۶/۰	۴۰۵	۹۷۹	۵۵/۴	۵۶/۴

مأخذ- شرکت سهامی ابریشم ایران
- مرکز توسعه نوغانداری ایران

شکل ۵- تعداد خانوار نوغاندار کشور و استان گیلان ۱۳۸۰-۱۳۹۷

۴- مزایای صنعت نوغانداری

مهمترین مزایای این صنعت زودبازده بودن و اشتغالزایی است.

همچنین از دیگر مزایای این صنعت می‌توان به توانایی جذب گردشگر در بخش کشت و تولید ابریشم از پيله کرم ابریشم اشاره نمود. با توجه به سنتی بودن این صنعت در گیلان می‌توان گردشگران زیادی را چه از داخل و چه از خارج کشور به استان جذب نمود.

۵- چالش‌های موجود در صنعت ابریشم کشور و استان

۱- افزایش نرخ دستمزد کارگر که با توجه به پایین بودن سوددهی این صنعت برای تولید کننده‌گان مقرون به صرفه نیست.

۲- عدم مدیریت صحیح بخش کشاورزی و نبود برنامه‌ریزی مناسب و مدون در این بخش از کشاورزی.

۳- عدم افزایش نرخ نخ ابریشم در مقایسه با سایر محصولات کشاورزی و دامی که باعث بی‌انگیزگی دست‌اندرکاران این صنعت شده است.

۴- افزایش قیمت زمین و تغییر کاربری‌های نابجا و غیر کارشناسی و از بین رفتن مقدار زیادی از توتستان‌های استان.

۵- افزایش هزینه‌های جاری از قبیل برق، آب و ...

۶- ورود رقبای خارجی به خصوص کشورهای همسایه، نظیر افغانستان، تاجیکستان و ازبکستان منجر شده تا مصرف‌کنندگان نخ ابریشم در ایران در طی این مدت، نیاز خود را از طریق سایر کشورها تأمین نمایند و علیرغم، کاهش عرضه پيله داخلی، بدلیل تأمین از طریق واردات موجب افزایش قیمت، نشد. البته از اواخر

سال ۸۲ قیمت نخ ابریشم در بازار ایران تا حدودی افزایش یافت، که با توجه به پایین بودن قیمت نخ در بازارهای خارجی این افزایش قیمت نمی‌تواند تداوم داشته باشد.

۶- نتیجه‌گیری:

با توجه به مشکل اشتغال در استان گیلان، توصیه می‌شود که با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و نیز با حمایت دولت، می‌توان با احیا و گسترش صنعت ابریشم و نوغان‌داری به میزان قابل‌توجهی به اشتغال‌زایی و افزایش درآمد خانوارها در استان کمک نمود. همچنین با توجه به کاربردی بودن ابریشم در صنایع دیگر از جمله لوازم پزشکی دارویی و آرایشی در بخش‌هایی دیگر از صنعت نیز اشتغال‌زایی ایجاد کرد. در پایان، به راهکارهای زیر برای احیای صنعت ابریشم در استان گیلان اشاره می‌شود:

۱- برنامه‌ریزی اصولی و صحیح

۲- پیش‌بینی تسهیلات لازم و حمایت‌های دولتی از این صنعت

۳- سیاست‌های تشویقی برای ترغیب کشاورزان به اشتغال و سرمایه‌گذاری در این صنعت

۴- ایجاد بازار برای دادوستد پيله در استان گیلان

۵- برپایی نمایشگاه‌های مربوط به صنعت ابریشم

۶- ترغیب فارغ‌التحصیلان بخش کشاورزی به تحقیق و توسعه این صنعت

۷- ایجاد رشته تحصیلی تخصصی برای این صنعت

۷- منبع:

ف. لافون و ه. ل رابینو. صنعت نوغان در ایران. چاپ اول. موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی. ۱۳۷۲

[Http://mpogl.ir](http://mpogl.ir)

[Http://sdi.mpogl.ir](http://sdi.mpogl.ir)

گیلان - رشت - خیابان ۱۵ خرداد - سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان

تلفن: ۱۶-۰۱۴-۳۳۶۶۴۰